

SPODBUJANJE DRUŽINSKE PISMENOSTI

»Pravljice, ki so mi jih pripovedovali v otroštvu,
imajo globlji pomen,
kakor resnice, katerih me je naučilo življenje.«
(F. Schiller)

»Branje je za duha to, kar je telovadba za telo.« Richard Steele
»Branje človeka izpopolnjuje, razpravljanje ga pripravi, pisanje mu da natančnost.« Francis Bacon
»Soba brez knjig je podobna telesu brez duše.« Cicero
»Pravljice so več kot resnične, ne povedo nam le, da zmaji obstajajo, ampak, da jih je mogoče premagati.« Gilbert Keith Chestert

Lao-Tse (Milčinski, Toličič, 1992: 13) je opisal pomen pravljice takole »Poskušajte biti pri vzgoji ustvarjalni, predvsem v komunikaciji, veliko se pogovarjajte z otrokom, delajte tako, da ga ne ovirate v rasti, in ne bodite do njega gospodovalni. Veliko mu pripovedujte! IN TO JE PRAVLJICA.«

Skupno branje ali pripovedovanje otroku je priložnost za kvaliteten čas z otrokom, da se imamo z njim lepo. Otrok ob tem, ko mu starš bere oziroma pripoveduje, čuti ljubezen, nežnost, varnost in njegovo navdušenost. Gre za skupno dejavnost, ki ustvarja občutek povezanosti. Čustvene vezi, ki se ob tem tkejo, so pomembne za vse življenje. Poleg socialne in čustvene izkušnje, ki jo branje ponuja, zgodnje branje opremlja otroka tudi za kasnejše veščine: pripravlja ga na učenje, samostojno branje in pisanje. Mnoge raziskave so namreč pokazale, da je uspešnost branja, pisanja in učenja povezana s tem, koliko je bil otrok v predšolskem obdobju deležen branja in koliko je bil v stiku s knjigami.

Razvoj na vseh področjih je odvisen od količine in kakovosti spodbud, ki jih je otrok deležen v zgodnjem otroštvu. Kakovost spodbujanja pomeni pogostost in kakovost socialnih interakcij, pogostost in kakovost skupnega branja, pogovarjanja, obiskovanje kulturnih prireditev in vključevanje v simbolno igro. Ob vsem tem ne gre spregledati, da je kakovosten govor odraslih pomemben otrokov vzor.

PREDLOGI ZA SPodbujanje BRANJA, PRIPOVEDOVANJA IN POGOVORA Z OTROKOM

- Pogovarjajte se s svojim otrokom. Raziskave so namreč pokazale, da znajo otroci pri dveh letih tudi do 300 besed več od svojih vrstnikov, če se starši z njimi pogovarjajo bolj intenzivno in nudijo otroku kvalitetne spodbude za govorni razvoj.
- Mlajšemu otroku več pripovedujmo, opisujmo, poimenujmo, beremo slikanice z več ilustracije kot besedila, igraymo se bibarije/prstne igre...
- Otroka aktivno vključujmo v branje z vprašanji: kaj misliš zakaj..., kako se je počutil....junak, ... kako bi se počutil ti, če bi bil..., kaj bi naredil ti, če bi... Spodbujajmo ga, da ponovi besedo, prosimo ga, naj kaj poišče na ilustraciji, naj obrne list v knjigi, razložimo mu posamezne nove/njemu še neznane besede, spodbujajmo ga da sprašuje.
- Spodbujajte otroke, da bodo povedali svoje misli, mnenja, dajali predloge in jih skupaj z vami vrednotili.
- Otrokov jezikovni razvoj lahko spodbudimo tudi tako, da se skupaj z njim igramo z glasovi, s črkami in z besedami. Izmišljajmo si zgodbe in pravljice, po branju narišimo risbico, z gibi pokažimo, kaj so počeli junaki v pravljici, uprizorimo pravljico z igračkami in z lutkami.
- Skupaj z otrokom lahko izdelamo knjigo, svoj domači časopis; odrasli zapišemo, kar smo si skupaj z otrokom izmislili, otrok pa naj nariše risbice.
- Kadar nas otrok kaj vpraša, mu pokažimo, kje in od koga lahko dobi informacije, sezimo po poučnih knjigah in v njih skupaj z otrokom poiščimo odgovor. Tako otroka navajamo, da je knjiga vir informacij in znanja.

- Ob knjigah se skupaj z otrokom pripravimo na izlet, sprehod v naravo, poiščimo zamisli za ustvarjalne dejavnosti, praznovanja, družabne igre, recept v kuharski knjigi, ipd.
- Včlanimo otroka v splošno knjižnico. Prosimo knjižničarje, naj nam svetujejo glede izbire primerne in kakovostne knjige. Obiskujemo knjižnico skupaj z otrokom in ga spodbujamo, da si gradivo tudi sam izbere. Obiskujemo prireditve za otroke v knjižnici (npr. ure pravljic, igralne ure s knjigo).
- Povežimo risanke in igrane filme na televiziji z literarnimi predlogami, poljudnoznanstvene oddaje pa s poučnimi knjigami.
- Bodimo otroku zgled in berimo tudi sami.
- Omejimo gledanje televizije in igro na računalniku. Otrok si še ne zmore sam postavljati vsebinskih in časovnih omejitev.

Primeri slikanic s problemsko tematiko:

- NASILJE (Kajetan Kovič: Pajacek in Punčka, Neli Kodrič Filipić: Punčka in velikan, France Bevk: Peter Klepec, Ann de Bode: Vsi se spravljajo name).
- SMRT (Hurbner Franz: Stara mama, Armin Beuscher: Čez veliko reko, Hans Christian Andersen: Deklica z vžigalicami, Desa Muck: Anica in zajček, Ann de Bode: Dedka ni več, Franz Hubner: Stara mama Nigel Gray: Medvedkov dedek).
- LOČITEV STARŠEV (Barbette Cole: Vsega po dvoje, Polonca Kovač: Kaja in njena družina, Dominique de Saint Mars: Očka in mama se prepirata, Ann de Bode: Vedno boš moj očka,).
- DRUGAČNOST (Kathryn Cave: Drugačen, Daniela Kulot: Zaljubljeni krokodilček, Svetlana Makarovič: Veveriček posebne sorte). Maria Blezejovsky: Ema Pipifilipi, Catherine Louis: Fičfirič Pridanič, Giles Andreae: Levček Leo, kralj ljubezni, Gerda Wagener: Volkec, , Peter Nickl: Zgodba o dobrem volku, Anne Mangan: Rjavko, najmanjši medvedek, Lillebjorn: Taradamtvidldamjuhej, Guido Van Genechten: Uhlji takšni in drugačni, Danieele Ball-Simon: Bee, je zablejal volkec, Charise Neugebauer: Jaz bom zmagal, Claudia Fries: Pujsa imamo za soseda, Linda Jennings: Tomov repek).
- STRAH (Ann de Bode: Strah me je teme, Martin Waddell: Ne moreš zaspiti, Mali Medo, Udo Weight: Strahica Mona, Brigitte Weninger: Bavbav, Marcus Pfister: Mavrične ribice ni več strah, Jean-Baptiste Baronian: Vaja dela mojstra,).
- PRIJATELJSTVO (Sally Grindley: Le kaj bom brez tebe, Sally Grindley: Si še moj prijatelj, Sally Grindley: Ali mi odpustiš, Amy MacDonald: Mali bober in odmev, Marcus Pfister: Mavrična ribica, Marcus Pfister: Mavrična ribica zglasi prepir, Marcus Pfister: kako je lev Leon spet postal kralj, Eric Carle: O miški, ki je iskala prijatelja, Monika Weitze: Zakaj je bil rožnati slonček žalosten in kako je spet postal srečen, Daniela Kulot: Ko najdeš pravega prijatelja, Klaus Baumgart: Lukec in njegov hrošček, Ben Brown: Tacek PacekChristine Leeson: Veveričina skrivna shramba, Benjamin A. H.: Mala miška in veliko rdeče jabolko, Gianluca Garofalo: Tri želje za Runa).
- DRUŽINA (Paul Kortepeter: Koga ima mamica rajši, Hermann Moers: Hugo in njegov bratec, Peter Horn: Kaj bom, ko bom velik, , Debi Gliori: Zvezdice za lisičko, Jean-Baptiste Baronian: Rada te imam iz vsega svojega srca).
- ODRAŠČANJE (Bojana Urbančič: Jaz pa vem, kako sem se rodil, Sheridan cain: Pazi se velike zlobne ribe!, Judy Hindley: Od nog do glave, Barbel Spathelf: Medvedek vile Dudosnedke, Barbel Spathelf: Mali škrtat Plenacetat, Barbel spathelf: Filip in Kraljček palček).
- VAROVANJE ZDRAVJA (Anna Russelmann: Novice z aleje mlečnih zobkov, Anna Russelmann: Novice z vlaka trebušaka, Svetlana Tiourina: Ah, ti zobki, Barbel Spathelf: Zobovilka, Babette Cole: Dr. Hov, Ann de Bode: Jutri grem v bolnišnico).
- ČUSTVA (Dorothea Lachner: Pa tako rad bi bil jezen!).

Pomen vzgoje za medije v zgodnjem obdobju

Živimo v času množičnih medijev, tudi predšolski otroci so medijski potrošniki in redni uporabniki množičnih medijev. Velik del kulturnega kapitala je posredovan s pomočjo medijev, ki igrajo pomembno vlogo pri socializaciji otrok in mladih (Frau, Meigs, 2007). Komunikološke raziskave (Erjavec, Volčič, 1999 in Erjavec, 2005) kažejo, da so predšolski otroci najbolj potrebni vzgoje za medije, ker so redni uporabniki medijev, imajo pomanjkljive izkušnje in so še kognitivno nezreli.

“Medijsko pismena oseba je tista, ki ima dostop do medijev, zna analizirati in kritično ocenjevati ter ustvarjati različna medijska sporočila.” (Erjavec, 1999)

Nevarnosti medijske potrošnje:

- potencialno škodljivi prizori, npr. nasilni, pornografski...,
- gledanje televizijskih oddaj hitrega tempa npr. reklam – posledično težave pri nalogah, ki zahtevajo več časa (branje, sestavljanke...),
- gledanje TV preveč časa (manj časa za igro, druženje, spontano raziskovanje svojega gibanja na igrišču in v naravi, za razvijanje spretnosti za življenje...),
- televizija otrok pogosto ne napelje k „aktivnemu učenju“ – gibanju, govorjenju, pisanju in mišljenju,
- otroci do 6. leta ne razlikujejo med domišljijo in resničnostjo na televiziji (ne razumejo vzroka in posledice),
- gledanje nasilja (učinki odvisno od starosti otrok, njihove razvojne stopnje, same vsebine, kontekst gledanja TV) ,
- večina otrok, mlajših od 8 let verjame oglasom...

FILM V PREDŠOLSKEM OBDOBJU, kinobalon@kinodvor.org

Kinobalon je katalog izbranih filmov, omogoča delavnice optičnih igrač in pedagoško gradivo za filme.

Za predšolske otroke je bistveno, da jih film začara, da ga polno doživijo in da jim pri tem kakovostni film ni tuj. Zato moramo premišljeno izbirati filme in iskati načine, kako bodo otroci film polno doživeli.

- Animirane filme gledamo od dopolnjenega 3. leta dalje (prej ne).
- Do 4. leta kratki animirani filmi, največ 30 minut, od 4. – 5. leta postopno dodajamo celovečerne filme. Tudi po 5. letu še vedno gledamo kratke filme.
- Pred vstopom v šolo gledamo tudi igrane in dokumentarne filme.
- Filme gledamo v najboljših možnih pogojih: kino, kadar to ni možno: zatemnjena soba, kakovostno ozvočenje, veliko platno – primerjajmo kakovost doživetja z gledališčem in ne s televizijo!
- Filme povežemo z igro, z gibanjem, s knjigo, z lutkami in drugimi umetnostmi. Vključimo tudi naravoslovne dejavnosti.
- O filmih se pogovarjamo, pred in po filmu.

KAKOVOSTNI FILM NAJ BI:

- pripovedoval zgodbo kot jo vidi otrok in ne z vidika odraslega, ki pripoveduje otroku,
- pripovedoval zgodbo na način, da jo lahko otroci razumejo, predvsem pa povežejo z lastnimi izkušnjami,
- pokazal otrokom, da v težavah, ki jih imajo, niso osamljeni in ponudil možne rešitve,

- izpostavil otroško fantazijo in spontanost kot prednost otroka v svetu odraslih,
- ustvarjal komunikacijo med otroki ter med otroki in odraslimi,
- pokazal realnost življenja, tudi če je ta težka, toda ponujal upanje na koncu zgodbe,
- pomagal otrokom razumeti tudi bolj kompleksna razmerja v njihovem življenju,
- jim ponujal možnost, da spoznajo druge kulture in omogočil, da se poistovetijo z ljudmi, ki živijo v drugačnih skupnostih in družbah,
- usmerjal občasno tudi proč od realnega, v svet fantazije,
- pripovedoval zgodbe z osebami, ki so sposobne nadaljnjega razvoja (ker se tudi otroci še razvijajo) in ne s statičnimi klišeji,
- pripovedoval zgodbo z enim ali dvema močnejšima osebama, s katerima se lahko otrok identificira, in ne z večjim številom oseb,
- združeval nekatere osnovne vrednote naše družbe, kot so svoboda in strpnost do drugačnih, nenasilje in solidarnost,
- bil pozoren na to, da je polovica gledalcev deklic, ki ravno tako potrebujejo svoje junake/junakinje kot dečki.

IZBOR FILMOV:

- Primer filma: **Pozor, vrata se odpirajo!** Rusija, 2005 (DVD Slon I)
- Možni programi:
  - Izberete sami iz DVD-jev - v knjižnici
  - DVD-ji Slon I – VI (priloga Cicidoju in Cicibanu) – v knjižnici
  - Program novih kratkih animiranih filmov Slon – samo decembra na festivalu Animateka v Kinodvoru
  - Program slovenskih animiranih filmov – primer programa v Katalogu, povezava do gradiva: http://www.kinodvor.org/media/slovenski_kratki_animirani_filmi_pg.pdf - samo v kinu
  - Program kratkih animiranih filmov Pika in Packa – samo v kinu.

Ob sodobnih filmih naj otroci gledajo tudi filmske klasike:

- Slovenski animirani film (primer filma Cekin, Dušan Povh, 1962); Kekec (Jože Gale, 1951);
- Rdeči balon – La ballon rouge (Albert Lamorisse, 1956);
- zgodnji Disney: Medvedek Pu, Dumbo, Bambi, Knjiga o džungli;
- slovenske in vzhodno-evropske risanke: Medved Bojan, Krtek;
- risanke, ki so nastale pri Zagreb filmu;
- zgodnji lutkovni filmi: Zverinice iz Rezije, Kljukčeve dogodivščine;
- zgodnji Pixar: La luna, Svet igrač, Potovanje malega Nema.

Primer filmske klasike: RDEČI BALON: po njem je dobil ime Kinobalon. Eden najlepših filmov za otroke vseh časov. Na ogled SAMO v kinu.

- Teme: prijateljstvo, osamljenost, otroški svet, domišljija.
- Dejavnosti z baloni – poglejmo v knjige s poskusi za otroke: reaktivni balon, termodinamični primeri, idr.
- Pravljica in lutkovna predstava *Moj dežnik je lahko balon*.
- Filmi, ki vključujejo balone: **V višave**, **Medvedek Pu**.

Primer celovečerni film Trije razbojniki

- Film in slikanica (režiser Hayo Freitag, avtor slikanice Tomi Ungerer)
- Kakovostna zgodba, kakovostna likovna podoba, kakovostna sinhronizacija, dolžina 75 minut
- Dostopen na DVD-ju in v kinu.
- Predlogi za pogovor v pedagoškem gradivu: http://www.kinodvor.org/media/3_razbojniki_gradivo.pdf

- Knjižica Animirani film
- Dejavnosti: likovne dejavnosti, igranje vlog, branje slikanice, delavnica optičnih igrač, idr.

SPODBUJANJE KRITIČNEGA MIŠLJENJA:

- informacije iz medijev primerjati z drugimi viri,
- skupaj z otroki spremljati medije,
- pogovarjati se o vsebini,
- pri pogovorih dati priložnost tudi govorno manj kompetentnim otrokom,
- spremljati medije skupaj z otroki in vsebine povezati z lastnimi izkušnjami,
- spodbujati različne poglede o različnih vsebinah,
- o videnem izmenjati vtise,
- medije uporabljati za iskanje informacij.

Iz gradiva za študijska srečanja vzgojiteljic za starše izbrala Pavla Banjanac